

Φιλοσοφία, Φιλολογία, Ψυχολογία και
Θρησκευτικά Αρχέτυπα στο έργο
του Καζαντζάκη

Όταν ο Καζαντζάκης απομαρτυρεί τον εαυτό του
«δόν Όμηρο» χρησιμοποιεί ένα διηγή αρχέτυπο:
τον σύγχρονο επίμο ποιητή στα χνάρια του αρχαίου
Μεγάλου, και τον χιταίριο κρηφό γεγερασμένον
ιδεωδών. Αλλά για να κατανοηθεί ο όρος αρχέτυπο
παραδίδω ένα εκόλλιο του Ευσταθίου και Θεσσαλονικέα
(12ος αιώνας) πάνω στο στίχο 931 της 22ης Ραψωδίας
της Ιλιάδας: «διασημνάσαντος του ποητού αρχετυπιω-
ως εν βύτη χαρακτήρος.»

Και όταν ο Καζαντζάκης μιλάει για τον αποχωρισμό
του από τον Αλέξη Ζορμπά, γράφει «ένα πρωί,
ζητηρώματα, χωρίσατε. έχω τραβήξει πάρα για
βρή γενετία, αγάπεςτα κτυπηένος από βνή
φαουσισηγή αρρώστεια της παιδείας...» να
δοιπόν του Καζαντζάκη να ποικεντάρει τον εαυτό
του στα γνωστά λόγια του Φάουστ «Habe mich,
ach Philosophie! Juristerei und Medizin, und leide
auch Theologie! Durchaus studiert mit heißem Bemühn
κ.τ.λ. Οι αναζητήσεις της γνώσης αμυλονδόν τα πιο
άρχαια πρότυπα! Έπεινα της Ευίας και του Αδάμ,
και έρχομαστε στους Γνωστικούς Φιλοσόφους, των
πρώτων χριστιανικών χρόνων, οι οποίοι χυρεύουν
στη Γνώση και στη Γερείωση είτε μέσα σε συνδυασ-
μούς ασχητισμού, ή σε οργανισμικά Διωνυσιακά
ξεγακωφάτα

Είναι γνωστό βέβαια ο αυτιστικός σου Καραγιάνης που αρνείτο να κρέμαται με ψωμί σ' εσάϊ ενώ άνοιξη αναγέννηση Γνώσης.

Άλλα και η σαγήνη που έφασκουσε στον ποιητή η κορφή σου Βούδα έχει ενώ παγιώνεται ενώ δίψα της λαΐνης: η λέξη Buddha ετυμολογείται ως ο αυτισμένος, ο πεφωτισμένος και προέρχεται από το ριζικό budh = παρατηρώ, μετανιώ, ενώ το ουσιαστικό buddhi σημαίνει πνεύμα, διάνοια.

Άλλα και στα παιχνίδια που έπαιξε ο διάβολος στις περιπέτειες σου Καραγιάνη και σου Ζορτζά στο οφώνυχο μυθιστόρημα βρέθηκε και άλλα άρχεψα, άλλα προσωπεία του Θεού (Καραγιάνης φράση)

Ο Θεός στην γλώσσα του Βοιγγάνων (Romainy) λέγεται DEVEL (στην Αγγλική η λέξη DEVIL σημαίνει διάβολος, αλλά οι δύο λέξεις είναι άσχετες) και ετυμολογείται από την λατινική ρίζα VID, και την ελληνική ΟΙΔΑ = χυμώσω.

Λόγω της σου Ζορτζά σημαντικό ρόλο παίζει η ένασχιση σου ποιητή με την διασπαστική διμοσύνη σου άρχεψου σου Βούδα, επιδίωξη της Γνώσης με εδω και ως είχε ηεί ο επιστημονιστής:

“ Όστις προσδέξει Γνώσιν, προσδέξει Πόνον ”

Τι είναι λοιπόν τα διάφορα προσωπεία, τα διάφορα άρχεψα, οι διάφορες φάσεις του Θεού έτος από την Γνώση πραγμάτων απρόστων στον λαό και που υψογίδεται πως είναι επιγνώσεις ξυμίνου που δεν αηουαυγίδησε ποτέ σε κανέναν;

και αυτη είναι η μεγαλη παχίδα στην οηοια
εγερσαν αυτα και τα πιο μεγαλογουη, και πιο
γνωσμένα, τα πιο υψιπεδη ανθρωπινα πνεύματα:

^{γιατι} εζη διαιδάεσαι τον θεο και αμορουεις τον
κωδικα Ηδίου που εμεινοι υποτιδετα, οτι
υπαχουρεσε, χωρις να πολυεξετασεις το αν
εμεινος είναι ομοσιςιος η ομοιουσιος

Παυτοδυναμος η μεγαλοδυναμος και δει τον
απουαλει « καιο » οπως ο Ρουσω η « Στρατιχο »,
οπως ο Καρανταυος, αλλα ουτε τον καταρχη
οπως ο Νιτσε, για να διδαξεις τον υπερανθρωπο.
Βεβαια δεαν ο Καρανταυος στην Αουητιου του
γρηει οτι « ο θεος μινδουει » εννοει ρηι ο
ανθρωπος ο οηοιος είναι σινηνυμα του θεου
μινδουει, και συστρατευεσαι με τον θεο για να
σωσης τον ανθρωπο, τον ιδιο τον εαυτο σου.

Η πρωτη συστρατιυη καταρχη ενι φιλοσοφικη
προσυηη, με αναφορα παντοτε στην ανθρωπιου
συμπεριφορα, εγινε αηο τον Αριστοτελη στα
« Νιμοφάχεια Ηδίου » του, οπου τυηοι ε χαρτυρες
ανθρωπιαν ανηυονται ως προς την συμφορη
στο βετρο, η σε υπερβοτες υπαρχης της ταδε
η της δεινα ιδιοτητας, με παραδειχτα παρβεν
αηο περιστατια (βυδου) στην βωη των θυηπων θεων
φαινετα οτι ο Νιτσε βασισημε στην Αριστοτελη
συλληψη των αρχετυπων για να προτεινει και αυτος
με την σειρά του δυο νεα: το Απολλωνειο, και το
Διονυσιακο, οπως αριστοτεληατικα ε ανεητυξε
στο εργο του « Γέννηση της τραγωδίας »

Οὐδ' ἀρχέυθη αὐτὰ ἀντιπροσώπησαν γὰρ τὸ Μίτσο
ὄχι μόνον δεικνύσας ζωὴν καὶ ἐυγαύσεις ἐξέχουσι,
ἀλλὰ καὶ ἀνδρώητινους χαρακτήρες, βιώματα,
ὄλουθρα. Ὁ μετρημένος, ὁ τῆς ἐπιρροῆς ἐν
ἐξάρσει, ὁ νησάδιος, ὁ συχνὰ ἀτυχὴς, αὐριβῶς
ὅπως ὁ Ἀπολλών, μὲ τῆς γυναικὸς ποὺ ἀγάπησε,
Κασαντζάκης, αἰσθαστῶς δ' ἀναγνώρισε ἐν αὐτῷ τὸ
τὸ Ἀπολλώνειο στοιχεῖο, ματαπυχνύτας τὰς ὁποιεὶς
δηποτε Διονυσιακῆς ἀνησυχίας του (ὡς τῶν γελοῦντων,
ἀλλωστε, πῶς ἦσαν ὁ γιὸς τοῦ καπετὰν Μιχάλη
ποὺ ξεδύβαινε περιοδικὰ μὲ Διονυσιακὰ γλέντια
ποὺ διαρροῦσαν ἐβδομαίως ὄλουθρα)
Ἀλλὰ καὶ πάλι δὲ ἐνίωδε ἥως καίτοι ἦσαν γειψοί.
Γιατὶ ἂν ὁ φάσηται Μιχάλης ἀντιπροσώπησε ἐν
πρωτόγῳ δυνάμει τὸ "ELAN VITAL" τοῦ
Βεργσον, ὁ γιὸς του ἦταν (σύμφωνα μὲ τὴν κριτικὴν
τῆς Γαλακτίας Κασαντζάκης): « ἕνα παιδί, λιγύσαρμος,
μὲ λαμπρὰ μανιὰ σὰν δελφί, ὀμορφουτσίμο, μὲ ἄγαρρο
ἢ συμπαῖδα, ἢ εὐεχτοσύνη, ἢ αὐριβῶς παιδικὴ
ἀνάγκη γὰρ τρεχάλας εἰς παιγνίδια ἐπιχειρῶν ὁλοῦθα
Οἱ κινήσεις του δὲν δείχνανε περισσότερα ζωτικότητας,
ἀλλὰ ἀπουλειστικῶς ἐν βιολογικῇ ἐνέργειᾳ ἐν
πρῶτῳ φάσει. » καὶ ὁ Κασαντζάκης δὲ ἔφερε
βιβλίοι μὲ ὀδυνηρὴν ἀντοχὴν ἐν τῇ ἐλλείψει του.
Ἔτσι, καὶ ἡ πίστις ἐν τῷ Μίτσει ὑπεράνθρωπο,
καὶ τὸ δῆος καὶ ὁ θαυμαστικὸς ἡρωισμὸς ἐν ἄεστο
ἀλλὰ ὑπερχειρῶς δυνάμει καπετὰν Μιχάλη ἦσαν
μὲ ἡ ὑποσυνείδητη προστάθεια ν' ἀναπτύξῃ μὲ τὴν
θαυροπῆτα ἐν πνεύματι τῶν τυχόν ἀξίειν ἐν κορμῷ.

Τὰ ἀρχαῖα ἐπισημοῦντος Θεοῦ ἢ Θεανθρώπου
 (Αἰδώς, Καθώς, Ὅσις) ποὺ ἀνέλυσε σὺ
 μεγαλειώδες ἔργο ἐν The Golden Bough, ὁ
 James Frazer δὲ πρὶν νὰ ἦταν ἐναντίον
 γὰρ τοῦ Κασανζάκη νὰ ἀνακαλύψῃ εἰς διὰ τῶν
 παραλλαγῶν τῶν ὑποσημοῦντος Θεανθρώπου, σὺ
 ἔργα Χριστοῦ Ἐνασταυρωθεῖς καὶ
Τελευταίου Πειρασμοῦ, ἀλλὰ ἡ ψυχολογικὴ
 ἀναλύσις σου παραυτὰ ἐν Μακκίου καὶ τῶν
 ἄλλων πρῶτων καὶ πρῶτον ψυχοποικίλων βασιλεῖς
 σὺ ψυχολογικὰ ἀρχαῖα καὶ Συλλογισμοὶ ὑποσημοῦντος
 ἔργα αὐτὰ ἀναλύονται σὺ ὁ ἄνωγο ἔργο σου
 Gustav Jung

Ὅταν ὁ Μανωῖς ἀρχίσει νὰ συλλογισθῇ τὰ μᾶλλον ἀπὸ
 ἑξῆς ἐνὶ τῶν ἁπάντων οἱ λέξεις σου προσώπων του ἀρχίσουν
 νὰ ἰστοροῦνται καὶ νὰ μεταμορφώνονται εἰς παραυτὰ
 σου, σὺ ἡοῖα παρόρμησις ὑψηλοῦ,
 Συγγνώμης καὶ οἱ ἄλλοι τῶν πρῶτων ποὺ δὲ γίνονται τὰ πρόσωπα τῶν
 θείων τραγωδιῶν ὑψηλοῦ ἀναλύονται ἀλλοιωθεῖς σὺ παραυτὰ
 σου, καὶ τῶν ἐξαιρετικῶν σὺν πρῶτων ὅπως τὰ ἀρχαῖα
 πρόσωπα τῶν τραγωδιῶν δὲ εἶχαν πρῶτα.

Ἡ ἀλλοιωθεῖς σὺ ἔργο σου Jung σὺν τῶν μαντικῶν ἐργῶν
 καὶ σὺν Ασυντικῶν ἐν Κασανζάκη: «Πίσω ἀπὸ τὴν ἰσχυροῦ
 καὶ τὸν ἄνωγο σου, πίσω ἀπὸ τὴν ἰσχυροῦ τῶν πατρῶν σου καὶ ἐν
 ἀνθρώπων, πίσω ἀπὸ τὴν ἰσχυροῦ τῶν γυναικῶν, νῶτα
 πρῶτα εἰς ἄνωγο σου πάλι ὅλα τὰ ἀρχαῖα καὶ ἀνεβαίνει»
 καὶ αὐτὰ

«Τὸ σῶμα σου εἶναι γιοφάτο μὲν τῶν δὲ ἑνὸς
 ἀπὸ τὰ γυλαισθῆναι, γοητῶδες μὲ ἀλλοιωθεῖς»

δένδρα και στοιχεία, ή συνεινές περιηγήεις,
ή κρυφές και χρονολογίες, τα ήρωα σου
και οι σήμας. >> Έδω το άρτεμιο << Υποσυνείδητο >>
ταυτίζει ή το άρτεμιο << θεός. >>

και άλλου

<< είχατε ένα γράμμα βασιλιά, για συλλαβή, μια λέξη
από ή γέννηση οδύσσεια. είχατε βυθισμένοι
σ' ένα μεγάλο τραγούδι και ήλπιουτε όπως ήλπιουν
τα ταπεινά κοιλιά όσο είναι βυθισμένοι << στήθια >>
κι ακόμα << ζαχνια ματωμένη μάγουλο και γύρω της
και ήσα στα έματά της καρδιάς της εις τυφλές
άπορταχες, χωρίς καρδιά, χωρίς ήυαλοδυναμίες >>
και τίλος << Δεν γνωρίζεις έου. Δεν γνωρίζει η
ράτσα του ήσα στο έφημερο σήμα σου. Δεν γνωρίζουν
οι γέννης των ανδρών σου στην καρδιά σου!
Η γης ολάκερη ή τα νερά και τα δένδρα της, ή τα ήια,
ή εις ανδρών σου και τους θεούς της ήσα στο σήμα σου
γνωρίζει. >>

Και οι τελευταίοι αυτοί σίχοι μαρτυρούν άριστα
τον Τυχο: << Τα βαθύτερα < στήθια > εις φυσικής
κάνουν εις ατομική μοναδικότητα τους όπως υποχωρούν
ολοένα πιο ήαυρα στο βυστάδι. << Χαμηλότερα μάτω >>
δηλαδή όπως ημοσιώνουν εις αυτόνομη λειτουργία συλλήβη,
αυτά γίνονται ολοένα βυθισμότερα εις όλον αυτά
να σφηπαντοποιηθούν και να εβήσουν σου σήματος
των υδριούτων, να γίνουν διπλά χυμής ούσιες.

Ο άνδρας σου σήματος είναι όπως άνδρας.

Αδεν, όπως σουα η φυσική είναι όπως ο << κόρμος >>

Επιλογος

θα μπορούσε να συντάξει, κατ'ελάχιστον
ανακαλύπτοντας έτσι ότι το έργο σου
κατανοητό είναι για προσηύχαις ευλαβικούς
των μεγαλοφυιών σκέψων & ιδεών και
χαρύτερων διανοητών όλων των εποχών
Αλλά σε αυτό το άρθρο γίνεται απλώς
μια προσηύχαις να καταγράψει ένα εγκύκλιο
μέρος από την erudition σου ποιητική
και ο κατανοητός, όπως τον διαβάσει
οι έλληνες, δεν ήταν υγιούς, έφησε,
και πρώτη είναι η ερασιμότητά του, σε έναν
υγιούς αιώνα.

Αλέξανδρος Τερομνήμων

Χανιά 16 Ιανουαρίου 1997
☉ (Εορτή του Αγίου
Πνεύματος)